

R E F E R Á T U M O K

KUN MIKLÓS

A Kreml árnyékában csaltak

Joszf Sztálin 1946 késő nyarán a jelek szerint végleg eldöntötte, hogy elég a békeszólamokból: fokozni kell az osztályharcot odahaza és külföldön. Így történt, hogy a második világháború végén az antifasiszta koalíció engedékeny vezetői által Moszkvának ítélt kelet-európai és balkáni országokban újra végigsöpört a letartóztatások és a kivégzések hulláma.

Eközben a függetlenségüket újra elvesztő balti államokban, valamint Nyugat-Ukrajnában és Lengyelországban nemzeti felszabadító célokat kitűző polgárháború zajlott. Másutt azonban, ahol a malenki robottól és a B listázástól való félelem már megtette a hatását, eljött a Moszkvához hű politikai elit hatalmát bebetonozó parlamenti választások ideje.

A biztosok szerepe

Az új szovjet befolyási övezet kiszemelt vezetői szinte kivétel nélkül Sztálin iskoláját járták ki. Ő maga pedig Lenin árnyékában tanulta meg, miként kell távol tartani a szavazóurnáktól az ellenzékét, és hogyan kell beépíteni a riválisok táborába azokat az ügynököket, akiket Magyarországon kriptokommunistának hívtak.

GEORGIJ PUSKIN SZOVJET NAGYKÖVET MEGBÍZÓLEVELE ÁTADÁSÁKOR

A hatalom megszerzését célul kitűző pártok egyik legfontosabb feladata az volt, hogy bizalmi embereiket delegálják a jelölő- meg a szavazatszedő bizottságokba. Erre személyes tapasztalata intette Sztálint: a diktátor élete végéig nem heverte ki, hogy 1934-ben majdnem kiesett a hatalom rostáján, amikor csaknem háromszáz pártkongresszusi küldött kihúzta a nevét a szavazócéduláról. A gazdához hű szavazatszámoló biztosok megsemmisítették ezeket az iratokat, de állítólag ekkor született meg a híres sztálini bonmot: „Nem az a lényeg, hányan szavaznak az emberre, hanem hogy ki számolja a szavazatokat.”

Távolléttel tüntetők

Joszf Sztálin tisztában volt azzal, hogy a névleges szovjet parlament, a négyévenként megújuló legfelső szovjet választási végeredményét, a 99,93 vagy néha egyenesen 99,98

típusú számokat jóval a voksolás előtt meghatározzák a Kremlben. Azt is tudta, hogy sokan elbujdosnak – lekéstem a bányászvonatot, nem értem be a tanyáról, magyarulkoddtak átlátáson utólag –, vagy beteget jelentenek, hogy ne kelljen részt venniük a választásnak nevezett kutyakomédiában. Mások a szavazófülke csendjében áthúzták a szavazócedulát, esetenként trágár szóvirágokat firkantottak Sztálin meg a helyi pártvezetők neve mellé.

Az ilyen „öszönös ellenállók” száma főleg a háború utáni legelső, a kezdődő hidegháború légkörében megtartott, 1946. februári választásokon szökött magasra. A megrettenő szovjet elit a „csavarok meghúzásával” válaszolt.

A csalások módozatai

Ezt a receptet követték az új külső gyarmatbirodalom államaiban is. Részben a negatív magyar példa miatt: Moszkvában ugyanis 1945 novemberében nagyon idegesen reagáltak a kiszáradt nagyarányú, több mint 57 százalékos győzelmére. A felső pártvezetés alaposan megmosta miatta a magyarországi szovjet helytartó, Kliment Vorosilov marsall fejét. Látva azonban, hogy a választási eredmény ellenére Budapesten a végrehajtó hatalom fontos posztjait, főleg a politikai rendőrség meg a belügyi tárca vezetését ugyanazok a dróton rángatható marionettfigurák töltik be, Sztálin láthatóan megnyugodott. Sőt 1946. január 3-án Csang Kai Sek fiával beszélgetve a Kremlben, a magyar példa követését tanácsolta a kínai Kuomintang vezetőinek.

A fiatal kínai politikus úgy lépett a csodált szovjet vezető dolgozószobájába, mint egy szentélybe. Az 1930-as évek elején fellázadt „osztályáruló” szülei ellen, elvett egy határozott fellépésű orosz komszomolista lányt, s belépett a szovjet kommunista pártba. Jutalmul egy ideig gyári lapot szerkeszthetett az Urál-vidéken. Aztán letartóztatták és megkínózták. Csupán a szerencsének köszönhető, hogy apjának sikerült kicserélnie őt a szovjet hírszerzés egy lebukó kínai rezidensére.

1946 elején viszont apja kérdéseit tolmácsolta Sztálinnak, aki oroszul diktálta neki a tennivalókat: „Ha az ellenzékot beengedjük a kormányba, akkor lojálissá válik. (...) Magyarországon a kiszáradt párt a szavazatok több mint felét megszerezte. Ennek ellenére beengedte a kormányba a szociáldemokraták, a kommunisták és a liberálisok képviselőit. De azért megtartotta a miniszteri tárcák többségét.”

A manipuláció módozatai

Amikor ez az álszent tanács elhangzott, Sztálin már régen parancsba adta helytartóinak: azon legyenek, hogy az 1945-ös magyar példa sehol – Magyarországon se! – ismétlődjön meg. Ezt a partizánháború után szinte azonnal diktatórikus mezt öltő Albániában és Jugoszláviában volt a legkönnyebb keresztülvinni. Tito politikai rendőrsége önként és dalolva eltakarította útjából az ellenzékot. Jugoszláviában ekkor – túlzás nélkül – százezreket gyilkoltak meg. 1946-ban Milovan Djilas dicsekedve kétszáz ezer áldozatról beszélt Molotovnak. A kivégzettek száma azonban valójában legalább kétszerennyi volt. Távolról sem csak a vélt vagy valós ideológiai ellenfelek kerültek közéjük: a magyarokat, németeket és olaszokat olykor egyszerűen a nemzeti hovatartozásuk miatt ölték meg. Ebben a légkörben Moszkva

belgrádi szövetségeseinek nem kellett különösebben ügyelniük a parlamenti választások törvényességére. Némileg más volt a helyzet azokban az országokban, ahol a nyugati diplomata vagy a szövetséges ellenőrző bizottságok angol és amerikai képviselői sorozatosan tiltakoztak a törvénytelenések ellen. 1946-tól azonban a legtöbb helyen már a polgári és a szociáldemokrata pártok alig juthattak szerephez. Bulgáriában például a politikai rendőrség – szovjet tanácsadókkal karöltve – a választási küzdelemben tömegesen vette őrizetbe a népszerű ellenzéki közszereplőket, akik közül többeket elrettentésül ki is végeztek.

Romániában a kommunista párt ellenőrzése alatt álló választási bizottságok meg a rendőrség vezetői előre megvizsgálták a választói névjegyzékeket, és erőszakkal megakadályozták, hogy a megbízhatatlannak ítélt elemek az urnák elé járuljanak. A magyarok lakta erdélyi városokban és a külföldieknek ismeretlen román kistelepüléseken ez olykor a szavazásra jogosultak negyedét, sőt harmadát érintette.

A hazai kékcédulás forгатókönyv közvetlen előzménye azonban kétségtelenül az 1947 januárjában megtartott lengyel törvényhozási választás volt. Mivel a háború után az ország határai teljesen megváltoztak – Moszkva követelésére Varsó elveszítette keleti tartományait, de jelentős német területekhez jutott régi nyugati határai mentén, a balti tengerparton és Kelet-Poroszországban –, hatalmas lakosságáttelepítés zajlott. A szovjet hadsereg ellen vívott partizánháború és a belső migráció közepette kialakult káoszban a választók új lakóhelyükön igazolással szavazhattak. A választások teljes vertikumát ellenőrző lengyel kommunista vezetésnek ezek után már csak nyomdai kapacitás kérdése volt a győzelem aránya.

De nem is ez volt az első választási csalás Lengyelországban: Wladyslaw Gomulka kommunista pártvezető már 1946 februárjában, a lengyel alkotmányt és a közigazgatás újjáalakító referendumra készülve esküdözött, hogy nem fogja elkövetni a magyar hibát. S valóban: noha a lengyel baloldal az 1946. júniusi népszavazáson csúfosan alulmaradt, a hatalmas késéssel kihirdetett, meghamisított végeredmény győzelemről adott hírt.

A nagykövet tanácsa

Hazánkban a választási csalások szervezésének egyik főhadiszállása a budapesti szovjet követség volt, fő kivitelezői pedig Rákosi Mátyás és bizalmasai. De súlyos felelősség terheli ebben a kérdésben a magyar szociáldemokratákat is. Azon a díszében például, amelyet 1947. február 6-án Szakasits Árpád adott Georgij Puskin nagykövet tiszteletére, a beszélgetés végig az új választások kiírása körül forgott. Puskin Moszkvába küldött jelentése szerint Szakasits azt mondta, hogy az őszi országgyűlési választások előtt háromszázezer „reakciót” külön elbírálás nélkül meg kell fosztani a választójogtól. De ha valaki „nagyon ágál”, az utolsó pillanatban még visszakaphatja a szavazati jogát.

A ravasz szovjet diplomata „ez nem valami becsületes út” megjegyzéssel provokálta a jelenlévőket. Marosán György így felelt: „Ha rám és Rajk László belügyminiszterre bízna a választást, akkor úgy bonyolítanák le, hogy meglenne a többség, de senki nem beszélne hamisításról.” Szakasits hozzátette: a szociáldemokraták és a kommunisták kezdik hozzá szoktatni a kiscgazdákat, hogy nem kíváncsiak rájuk. Mire Ries István igazságügy-miniszter nevetve megjegyezte, a kiscgazdák arra a francia íróra hasonlítanak, aki ötvenedik éve betöltése után mindennap kiment a temetőbe, és megtapogatta a földet, hogy megszokja majdani lakhelyét.

SZEB A SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGRÓL

Az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény alapján létrejött szervezet. Az egyezmény 18. pontja írta elő, hogy „szövetséges ellenőrző bizottságot létesítenek Magyarországon, amely szabályozni és ellenőrizni fogja a fegyverszüneti feltételek végrehajtását”. Ugyanitt előírták, hogy a SZEB elnökét a szovjetek adják. A magyar kormány ezen kívül vállalta, hogy szervei a SZEB minden olyan utasítását teljesíteni fogják, mely a fegyverszünetből következik. A bizottság működőse, ellátása a magyar költségvetést terhelte, s ebben belefoglaltattak a bizottság munkatársainak bizonyos luxuskiadásai is: ital, virágcsokrok, exkluzív ételek stb.

A SZEB tevékenysége azonban túlnőtte a fentieket. Vorosilov marsall vezetése alatt gyakorlatilag a sztálini birodalmi politika megvalósításának egyik legfontosabb eszköze lett. A brit és az amerikai képviselők nem tudták ellensúlyozni a szovjet befolyást, melynek az országban állomásozó megszálló

haderő adta a hátteret. A SZEB által biztosított támogatással fokozatosan erősödött meg a Rákosi vezette kommunista párt, amely mindig számíthatott az Ellenőrző Bizottság anyagi és politikai támogatására. Ezzel sikerült elérni, hogy annak ellenére, hogy az 1945-ös választásokon a Kisgazdapárt győzött, kulcsfontosságú tarcákat volt kénytelen átengedni a MKP-nak: többek között az egyik legfontosabbat is, a belügy-minisztériumot. Az MKP kezébe kerül a szinte azonnal megszervezett Politikai Rendészeti Osztály (később ÁVO), az új hatalom titkosrendőrsége.

1947. február 10-én aláírták a párizsi békeszerződést, melynek ratifikálása és az okmány Moszkvában való letétbe helyezése után 1947. szeptember 15-én Magyarország látszólag visszanyerte függetlenségét. Látszólag, mert a békeszerződés lehetővé tette, hogy hazánkban továbbra is szovjet csapatok állomásozzanak, s látszólagos azért is, mert ebben az időben a demokrácia végnapjait éli, s a demokratikus Magyarország romjain már készülődik egy Szovjetunióhoz, Sztálinhoz hű, azt mindenben kiszolgáló politikai kurzus, hogy átvegye a hatalmat.

BALOGH ISTVÁN ÁLLAMTITKÁR,
ZILAHY LAJOS ÍRÓ (BALRÓL
A HARMADIK), VOROSILOV
MARSALL ÉS ZSEDÉNYI BÉLA, A
NEMZETI FŐTANÁCS ELNÖKE A
MAGYAR-SZOVJET MŰVELŐDÉSI
TÁRSASÁG ALAKULÓ ÜLÉSÉN